

Hélène en Sylvestre bereiden hun gesprekken voor door het thema in gespreksvorm volledig uit te schrijven. De opname gebeurt in één keer en blijft volledig spontaan waardoor de voorbereidende tekst soms afwijkt van wat er in de video gezegd wordt. Om niets te missen over deze interessante thema's hebben we besloten om de voorbereidingen ook toegankelijk te maken.

Gesprek over de inspiratie als schilder

Hallo Helene,

Hallo Sylvestre.

Helene, we zijn nu bij onze derde video aangekomen. We zijn samen begonnen met je uitleg over de techniek van de gebroeders Van Eyck, die beroemde schildertechniek waarvan je zei dat het eerder een proces was dat een hele reeks dingen omvatte. Vervolgens hebben we het gehad over inspiratie, waarbij we de woorden van Louis Cattiaux hebben aangehaald, die zegt dat het een uiting is van de vrije geest. Deze vrije geest zou afkomstig zijn uit een occulte wereld, de ether, een occulte wereld die verder gaat dan de eerste occulte wereld, die de wereld van het menselijk denken betreft. Een tweede occulte wereld dus, die zich voorbij deze eerste wereld bevindt en die, laten we zeggen, de onsterfelijken, de geregenereerde mens enzovoort omvat, en dat deze vrije geest daar vandaan zou komen en dat de artiest, om hem te kunnen manifesteren, in contact moet treden met deze occulte wereld en dat dit zou gebeuren met behulp van een orgaan dat we misschien niet gewend zijn te gebruiken en dat je ... intuïtie ... hebt willen noemen, om redenen van, laten we zeggen, gemak misschien. En dat dit orgaan in feite, als we willen, deze capaciteit krijgt om met deze occulte wereld te communiceren. Welnu, je moest het eerst willen en dan zeker vragen. Je hebt zelfs verteld over een persoonlijke ervaring waarbij je een brief aan Pieter Bruegel hebt geschreven met het verzoek om inspiratie. Die brief staat trouwens op de website dehervondenboodschap.net. Je hebt ook gezegd dat wanneer die inspiratie komt, je die vrij en volledig moet kunnen gebruiken en dat dit ... dit raakt aan het artistieke fenomeen. Ja, nu komen we bij het fundamentele gedeelte, namelijk het artistieke fenomeen. Ik stel mezelf meteen de vraag: is het niet een beetje pretentius om te willen definiëren wat kunst is en dus ook wat geen kunst is?

Ja, ik denk dat het juist het tegenovergestelde is. Ik geloof dat we de nederigheid moeten hebben om vragen die ons te boven gaan niet op te geven en dat het geven van een definitie van kunst betekent dat we er een maat aan geven en dat kunst in de eerste plaats een wetenschap is en gedefinieerd moet kunnen worden. Het is niet iets vluchtigs. Kunst is een concrete handeling waarbij het ene vlak naar het andere wordt overgebracht. En ik geloof dat we een maat moeten kunnen geven. In ieder geval is het artistieke fenomeen het geven van een maat, maar het is waar dat wat ik hier zeg niet erg in de mode is, men heeft de neiging te denken dat kunst een beetje is wat iedereen ervan wil maken. Maar het is natuurlijk een heel andere visie om te stellen dat er een manier is om kunst te definiëren, om de principes ervan te definiëren, en dat er in de kunst een beroep bestaat, iets onveranderlijks, dat bestudeerd kan worden?

Kunnen we aannemen dat er één kunst bestaat, gewoonweg een soort universele kunst? Ik noem het zo omdat ik gewoon constateer dat er universele kunstwerken bestaan, kunstwerken die de tijd overstijgen. Ik denk aan kathedralen, ik denk aan De tuin der lusten van Bosch, of aan andere kunstwerken die algemeen worden erkend als artistieke werken die niet afhankelijk zijn van een bepaald tijdperk.

Dat is precies wat ik bedoel. Als we erkennen, en ik denk dat dat vanzelfsprekend is, dat er perfectie mogelijk is in de kunst, dat er werken zijn die perfectie hebben bereikt, als we dat erkennen, dan is het duidelijk dat het doel van elke kunstenaar is om die na te streven en dan rijst de vraag van het leren, van het onderwijzen en van het kunnen definiëren van de principes van de kunst, die natuurlijk niet verward mogen worden met esthetiek of smaak, want over smaak valt niet te twisten. Esthetiek hangt af van de plaats en de tijd. Hier gaat het om iets anders.

En deze wil om te definiëren wat wetenschappelijk begrijpelijk zou zijn over kunst. Ik kan me voorstellen dat daar al veel over geschreven is?

Ja, natuurlijk, het is een vraag die raakt aan het fundament van de mens, want wat is een schepping? De mens is zelf een schepping, dus het raakt aan fundamentele vragen van ieder mens. Niet alleen van iemand die geïnteresseerd is in kunst, maar natuurlijk is er veel over geschreven. Ik heb veel over dit onderwerp gelezen, omdat het natuurlijk een vraag is die mij al heel lang interesseert en boeit. Ik moet zeggen dat ik bijvoorbeeld de 600 pagina's heb gelezen van Louis Anquetin, een schilder uit de impressionistische periode die kunst en de principes van kunst wilde definiëren. Ik heb daarover ook gesproken in een eerdere video, geloof ik. Maar ik heb veel over dit onderwerp gelezen en door al dat lezen ben ik me bewust geworden van de diepgang, de precisie en de synthese van de geschriften van Cattiaux over dit onderwerp.

En wat zegt Cattiaux hierover? Is het mogelijk om zijn gedachten in een paar woorden samen te vatten?

Het denken van Cattiaux samenvatten? Ja, zeker. Er is in ieder geval iets heel origineels, dat heel origineel zou kunnen lijken in het denken van Cattiaux. In feite zegt Cattiaux ons grofweg dat er de macrokosmos is, het universum, en dat er de mens is, die een microkosmos is. Macrokosmos - macro betekent groot, kosmos betekent orde, dus het tegenovergestelde van chaos. Hij zegt ons dat er het universum is, dat een macrokosmos is, en dat er de mens is, die een microkosmos is. Door resonantie is er het kunstwerk, de creatie, die net als de mens een microkosmos op zich is. Als we naar de traditie kijken, definieert de traditie de mens door ons te vertellen dat er drie dingen in de mens zijn: er is het lichaam, het vleselijke lichaam, er is een goddelijk deel dat we ziel kunnen noemen en er is een psyché, een psyché die we geest kunnen noemen. En op basis van deze componenten van de mens zegt hij: wel, een kunstwerk heeft op dezelfde manier een lichaam, namelijk de drager, de pigmenten. Als we het hebben over een schilderij, dan heeft dat ook een geest, die in het geval van olieverf een oliextract is. En dan heeft het een ziel, die een harsachtige olie is.

Ik begrijp het.

En aangezien het kunstwerk resoneert met de mens, vinden we natuurlijk het lichaam, de ziel en de geest van de kunstenaar terug in dit kunstwerk. Dit alles zal resoneren.

En aangezien we in de vorige video hebben gesproken over de manifestatie van de vrije geest, welke rol speelt deze vrije geest in deze vergelijking? Is hij eerder het goddelijke deel? Is hij de ziel? Klopt dat?

Ja, ik denk het wel. Het is dus de harsachtige olie die de ziel van de schepping zal zijn. Als we dit naar een picturaal niveau willen vertalen, dan is dat de harsachtige olie.

Ah ja.

En hars, een materiaal dat door de eeuwen heen fossiliseert, is een onsterfelijk materiaal.

Oké, en wat kunnen we dan zeggen over deze drie delen, hoe moeten ze worden samengevoegd? Want we hebben met Hans gezien dat het eigen aan de mens is dat hij slecht in elkaar zit. Hoe kunnen we deze drie delen goed samenvoegen?

Maar ik denk dat dat juist het punt is. Het draait allemaal om het evenwicht dat we moeten vinden. We moeten de vrije geest gestalte kunnen geven. Ja, natuurlijk, het blijft altijd een werk van deze wereld, die een corrupte wereld is, dus het blijft ondanks alles een werk dat deel uitmaakt van een wereld die op zichzelf sterfelijk is. Maar we kunnen in deze wereld een zekere perfectie bereiken, dat hebben we gezien bij de werken die je noemde, je had het over kathedralen, we kunnen het hebben over Das Wohltemperierte Klavier van Bach, enfin, werken waar iedereen het over eens is en alleen de tijd kan daar natuurlijk over oordelen, hè. Het gaat er trouwens niet om jezelf als rechter op te werpen, dat is helemaal niet het punt. Het punt is hoe een kunstenaar zich kan verheffen, en dat kan niet als je geen idee hebt van de volgende trede op de ladder waarop je je bevindt, en dus

ook niet weet welk doel je moet nastreven. En dus is de vraag wat perfecte kunst is, volgens mij van essentieel belang voor een kunstenaar.

Ja, maar des te meer omdat er toch werken zijn, bijvoorbeeld impressionistische werken, waarvan we weten dat ze misschien maar 100 jaar oud zijn, maar die al twee of drie keer gerestaureerd moeten zijn, terwijl een werk dat 500 jaar oud is, ik heb het hier over schilderijen, waarvan de compositie en de samenstelling niet dreigen te verdwijnen omdat het goed gemaakt is, misschien zelfs perfect, en ik trek een parallel met het lichaam, waarvan een slecht gemaakte samenstelling altijd dreigt te verdwijnen. Dat is wat er met het lichaam gebeurt: wanneer de samenstelling goed wordt hersteld, geregenereerd, dan is het lichaam als het ware onsterfelijk, of wordt dit nieuwe lichaam onsterfelijk. We hebben voorbeelden, dus we kunnen niet ontkennen dat dit bestaat en dat deze perfectie, in ieder geval in beeld, in onze wereld bestaat. En als kunstenaar lijkt het mij van essentieel belang dat we dit nastreven. Ik trek een parallel: we hebben het gehad over de manifestatie van de vrije geest, die de ziel zou zijn. We hebben het gehad over, of je hebt het een beetje aangestipt, het lichaam, als ik het goed begrijp, dat is de drager, de pigmenten, enzovoort, enzovoort. Hoe zit het met de geest?

Ja, net zoals bij de mens, de psyché, dat wil zeggen de geest, het mogelijk maakt om een goddelijk deel te verbinden met een vleeselijk lichaam, die op zich nogal onverenigbaar zijn, zou men in de schilderkunst de term emulsie gebruiken, die het mogelijk maakt om twee onverenigbare stoffen, zoals olie en water, met elkaar te verbinden. Een ei maakt het bijvoorbeeld mogelijk om olie aan water te binden. Welnu, op dezelfde manier verbindt de geest. Op technisch vlak hebben we gezien dat het olieextract het mogelijk maakt om de hars op te lossen en dus met de hars te schilderen, en dat de olie voorkomt dat de hars weer hard wordt. Als we dit vertalen naar het niveau van de kunstenaar, dan is zijn geest de tussenpersoon tussen de vrije geest en het vleeselijke lichaam dat hij aan zijn idee, aan de vrije geest, zal geven om in deze wereld te kunnen communiceren. Want het gaat om een overgang van het ene niveau naar het andere, om iets te belichamen dat heel subtiel is en niet tot deze wereld behoort, namelijk de vrije geest, maar om het een lichaam te geven dat tot deze wereld behoort. Het is dus een werk van bemiddeling, vertaling, interpretatie, samenvoegen... Het is dus een heel concreet werk om iets subtiels te laten stollen, het een maat te geven, een lichaam, en om zijn werk goed te doen, als ik dat zo mag zeggen, moet de geest, de psyché van de kunstenaar vrij zijn om de vrije geest op een integere manier te kunnen ontvangen, en tegelijkertijd moet hij opgeleid en geschoold zijn, dat wil zeggen een beroep hebben dat hem in staat stelt vrij te zijn. Paul Valéry zei: "Het werk moet de sporen van het werk hebben uitgewist".

Ja, dat is juist! We kunnen ons moeilijk voorstellen dat Mozart geïnspireerd was en in staat was om een symfonie of een hele opera te schrijven zonder de nodige toonladders te hebben geoefend, zonder muziekles te hebben gehad of zonder de regels van de harmonie te kennen om dat te bereiken.

Maar wat je zegt lijkt heel vanzelfsprekend voor muziek, maar in de schilderkunst lijkt het op dit moment veel minder vanzelfsprekend omdat, zoals ik heb uitgelegd, om historische redenen is het ambachtelijke aspect van het beroep volledig verdwenen. Ik vind het mooi wat de schilder Anquetin zegt om het verschil te laten zien tussen het ambacht, dat iets onveranderlijks is, en de kunst, namelijk dat kunst diversiteit mogelijk maakt. Hij neemt het voorbeeld van de mens en zegt in feite dat er, laten we zeggen, 8 miljard mensen op deze aarde zijn, en dat ze allemaal dezelfde verhoudingen hebben. Dat is het ambacht. En toch zijn ze allemaal verschillend. Dat is de kunst. Een onveranderlijk ambacht staat artistieke diversiteit dus niet in de weg, integendeel, en ik denk dat we vaak een verkeerde redenering volgen door te geloven dat we, door het ambacht overboord te gooien, eindelijk vrij zullen zijn om ons artistiek te kunnen uiten. In werkelijkheid is het juist het tegenovergestelde. Alleen een ambacht dat je volledig beheerst, geeft je totale vrijheid. Maar je moet natuurlijk wel verder kijken dan het ambacht zelf. Want als je vastloopt in de techniek, dan is het zeker, ik geloof dat het Cattiaux was die zei: "Intelligentie zonder liefde is als een tandwiel zonder olie, het piept verschrikkelijk." Het is duidelijk dat het ambacht alleen niet voldoende is, maar een beheerst ambacht biedt volledige vrijheid om zonder druk, of die nu esthetisch, mode gerelateerd of financieel is, enzovoort, vrijelijk te ontvangen. Er is volledige vrijheid nodig om deze vrije geest nederig en integer te ontvangen.

Ik zou bijna zeggen: ook integraal. Maar als ik het goed begrijp, vat ik het even samen. We hebben de manifestatie van de vrije geest, die het goddelijke deel zou zijn. We hebben het lichaam waarin die geest moet worden ondergebracht, dat is de drager, de pigmenten, enzovoort, enzovoort. Maar er is een tussenpersoon nodig, die als geest fungeert, in ieder geval als we het vergelijken met de mens, en die aan ten minste twee voorwaarden moet voldoen. De eerste is dat hij vrij moet zijn in de zin dat hij niet verstikt wordt door 20.000 dogma's, 200.000 regels, dat wil zeggen een beetje zoals het vers dat we de vorige keer hebben aangehaald, en ten tweede dat hij opgeleid moet zijn, zodat juist die vrijheid tot uiting kan komen door middel van kennis en knowhow.

Opgeleid en onderwezen. Onderwijs komt trouwens van het Latijnse woord "instruere", wat betekent: van binnenuit opbouwen, van binnenuit.

Oké? Goed, ik ben erg blij, want ik heb het gevoel dat we nu het verband hebben gelegd tussen je beroep, of in ieder geval je passie voor de techniek van de gebroeders Van Eyck, de schilderkunst van de gebroeders Van Eyck en de traditie, en in het bijzonder wat De Hervonden Boodschap daarover zegt. We zijn aan het einde gekomen van, ik ga niet zeggen van ons Latijn, maar van onze video. Dus we gaan een vers trekken en kijken wat De Hervonden Boodschap ons als commentaar te bieden heeft.